Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 43, Aralık 2019, s. 501-515

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.39761>

Res. Assist. Sefa ÖZBEK

Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, sefa3358@gmail.com

Assist. Prof. Ferid ÖNDER

Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Göksun High School of Applied Sciences, Department of Banking and Finance, feritonder@gmail.com

Assist. Prof. Enver GÜNAY

Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, envergunay@hotmail.com

İKİZ AÇIK HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ¹

Özet

İkiz açık hipotezi bir ekonomide bütçe açığı ile cari açığın birlikte görülmesini ifade etmektedir. Bütçe açığı ve cari açık hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için sorun olarak görülmektedir. Türkiye’de bütçe açığının son yıllarda azalmasına rağmen cari açık yüksek oranda seyretmektedir. İktisat literatüründe ikiz açıkla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Geleneksel Keynesyen görüşe göre bütçe açıklarının cari açığa neden olacağı iddia edilirken Ricardocu denklik hipotezine göre cari işlemler açığı ile bütçe açığı arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını iddia edilmektedir. Bu çalışmada ikiz açık hipotezi Türkiye ekonomisi örneğinde zaman serileri analizleri yardımıyla tahmin edilmektedir. Elde edilen sonuçlar Geleneksel Keynesyen görüşü desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Cari İşlemler açığı, Bütçe açığı, İkiz açık Hipotezi, Türkiye

¹ Bu çalışma, 26-29 Ekim 2018 tarihleri arasında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’nde organize edilen 5. Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi’nde (ICPESS) sunulan bildirinin güncellenmiş ve değiştirilmiş halidir.

THE VALIDITY OF TWIN DEFICITS HYPOTHESIS: THE CASE OF TURKEY

Abstract

The twin deficit hypothesis implies that budget deficit and current account deficit are seen together in an economy. Budget deficit and current account deficit are seen as a problem for both developed and developing countries. Although there have been serious reductions in the budget deficits in Turkey in recent years, the current account deficit has stayed high. There are different views on the twin deficit in the economic literature. According to the traditional Keynesian view, budget deficits are claimed to cause the current account deficit. According to Ricardian equivalence hypothesis, it is claimed that there is no relationship between current account deficit and budget deficit. In this study, the twin deficit hypothesis for Turkey is tested by using time series analysis for the period of 1980-2017. Our results support the Traditional Keynesian view

Key Words: Current Account Deficit, Budget Deficit, Twin Deficit Hypothesis, Turkey

GİRİŞ

İkiz açıklar hipotezi, bütçe açıkları ile cari işlem açıkları arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Bütçe açığı ve cari açık arasındaki ilişki iyi tartışan farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Geleneksel yaklaşım olarak bilinen Keynesyen geleneksel teoridir. Geleneksel yaklaşıma göre, bütçe açıkları ve cari işlem açıkları arasında yüksek bir korelasyon bulunmaktadır. IS-LM modelinden beslenen bu yaklaşım, kamunun bütçe açıklarını artması durumunda cari işlemler açıklarının artacağını ifade eder. İkinci bir görüş ise Ricardocu görüş olarak ifade edilen Ricardian Denklik hipotezidir. Bu görüşe göre bütçe açıkları ile cari işlemler açıkları arasında bir korelasyon bulunmadığı ifade edilmektedir (Ata ve Yücel; 2003).

Özellikle 1980'li yıllardan sonra cari işlemler dengesizlikleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sorun haline gelmektedir. Bu sebeple araştırmacılar tarafından hem teorik hem de ampirik olarak cari işlemler ile bütçe açığı arasındaki ilişkilerin sonuçları önemli hale gelmektedir. Bu değişkenler arasında çeşitli bağlantılar bulunmaktadır. Değişkenler arasında yüksek bir korelasyon bulunması ya da ilişkinin olmamasına göre çeşitli politika önerileri sunulmaktadır. 1980'lerde Reagan'ın mali disiplin uygulamalarıyla, ikiz açık kavramı önemli hale gelmeye başlamıştır. Daha sonraları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ikiz açık sorununun yaşanmasıyla literatür çok daha zenginleşmeye başlamıştır. Uluslararası anlamda önem kazanmıştır (Mukhtar vd., 2007:65), (Özmen ve Biçer; 2015).

Keynesyen yaklaşım, bütçe açığı ile cari açık arasında yüksek bir ilişki olduğunu ve nedensellik ilişkisinin bütçe açığından cari açığa doğru olduğunu ifade etmektedir. Geleneksel yaklaşım olarak da bilinen bu yaklaşımda bütçede verilen açığı artıran artışlar, dünya faiz oranlarını geçen bir yerel faiz oranının oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum yerel paranın değerlenmesine ve yurtiçine sermaye akışkanlığına sebep olmaktadır. Yerel paranın değerlenmesi yani göreceli olarak yabancı paranın daha ucuz hale gelmesi ithalatın artmasına, ihracatın azalmasına ve dolayısıyla ticaret açığına sebep olmaktadır (Arize ve Malindretos,

2008:4). Öte yandan kamuda harcamamaların arttırılması ya da vergi oranlarının düşürülmesi harcanabilir geliri arttırmaktadır. Gelirin artması ile birlikte tüketim harcamalarının artması ithalatın, ihracattan daha fazla artmasına sebep olmaktadır (Akbostancı ve Tunç, 2002:5). Keynesyen yaklaşıma göre vergilerdeki artışlar bütçe açığını azalmasına yol açacaktır ve özel sektör harcamalarının azalmasını sağlayacaktır (Enders ve Lee,1990:373).

Ricardocu yaklaşıma göre ise tüketiciler, vergilerdeki indirimler, kamu harcamalarındaki artışlar gibi genişletici maliye politikasının sürdürülemez olduğunun farkındadırlar. Bu farkındalık bireylerin, özel tüketimlerini azaltmalarına yol açmaktadır. Bireylerin özel tüketimleriyle, mali genişleme arasında ters yönlü bir ilişki meydana gelmektedir. Bunun en önemli sebebi, bireylerin mali genişlemenin ileri de daha çok vergi artışlarını doğuracağını düşünmeleridir (Nickel ve Vansteenkiste, 2008: 5). Ricardocu yaklaşımda, Keynesyen yaklaşımın aksine bütçe açığındaki değişimlerden cari açık, faiz oranı, yatırım, tüketim harcamaları etkilenmemektedir.

1980’li yıllardan sonra bütçe açığı ve cari açık sorunları, dışa açık büyüme modelini benimseyen Türkiye’de de önemli bir sorun haline gelmektedir. Türkiye’de dış ticaret açıklarını fazlalığı yaşanan finansal krizlerde makroekonomik sorunları daha da derinleştirmiştir (Başar ve Aksu, 2009:2). Sermaye hareketlerinin 1980’li yılların sonunda serbest hale gelmesiyle dışa açılma süreci daha da hızlanmıştır. Mali ve dış dengesizlikler bu serbestleşme ile artmıştır. Kamuda meydana gelen açıklar borçlanma yoluyla karşılandığı zaman faiz oranlarının artışına ve sermayenin daha pahalı hale gelmesine sebep olmaktadır. Bu durum özel sektörün dışlanmasına neden olmaktadır (Gürsoy ve Ceylan, 2011:636). Türkiye’de cari açıkların temel sebebini tasarruf yetersizliği, dış ticaret açıklarının fazlalığı, gerçekleştirilen ihracatın ithalata bağımlı olması, enerjide dışa bağımlılık gibi sebepler oluşturmaktadır. Öte yandan tl’nin değerlendirilmesi ithalatı arttırıp, ihracatı azaltarak cari işlemler açığının artmasına neden olmaktadır. Keynesyen yaklaşımda bütçe açıkları, cari açıkların nedeni ise politikacılar mali politikaları, bütçe açığını en alt seviyeye indirmeye yönelik uygulamaktadırlar (Özdamar,2015:165).(Üzümcü ve Kanca, 2013:26), (Kaya; 2016)

Ekonomi literatüründe, birçok araştırmacı, farklı model ve yöntemler kullanarak bütçe açıkları ile cari işlem açıkları arasındaki ilişkiyi analiz etmektedirler. Buna rağmen bu değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı ve nedensellik yönü hakkında ortak bir mutabakat oluşmamıştır.

Çalışmalarda bütçe açıkları ile cari işlem açıkları arasında bir korelasyon söz konusu olmadığını bulan Ricardocu denklik hipotezini destekleyen sonuçlar olduğu gibi, bütçe açığı ve cari açıklar arasında bir korelasyon mevcut ve bütçe açıkları, cari işlem açıklarının nedenidir sonucu bulan Keynesyen öngörüyü destekler bulgular elde edilmektedir. Ayrıca her iki görüşüde reddeden görüşlerde bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Alkswani (2000) ve Vyshnyak (2000)’ın çalışmalarında kullandıkları yöntem kullanılmaktadır. Türkiye ekonomisinin, 1980-2017 dönemi yıllık verileri kullanılmıştır. Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi, ve KPSS birim kök testi yapılmış ve Toda-Yomamoto Nedensellik Testi kullanılarak bütçe açıkları ve cari işlem açıkları arasındaki etkileşim yönü bulunmaya çalışılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bütçe açıkları ile cari işlem açıkları arasındaki ilişkinin teorik yapısı hem Ricardocu yaklaşım hem de Keynesyen görüşler

çerçevesinde ele alınmaktadır. İkinci bölümde literatür taraması, üçüncü bölümde veri seti ve uygulanacak ekonometrik yöntem üzerine genel bilgiler verilerek ampirik uygulama yapılmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise elde edilen sonuçlar değerlendirilmektedir.

1. Literatür Taraması

Ekonomi literatüründe bütçe açıkları ve cari işlemler açığı arasında ilişki olup olmadığını ve aralarında nedensellik ilişkisinin yönünü inceleyen temel iki yaklaşım vardır. Bunlardan birincisi bütçe açıklarının, cari işlemler açığının nedeni olduğunu ileri süren Keynesyen yaklaşımdır. İkincisi Ricardocu yaklaşım olarak bilinen ve bütçe açıkları ile cari açıkların ilişkili olmadığını ileri süren görüştür. Bu iki görüşü desteklemeyen görüşlerde literatürde bulunmaktadır.

Tablo 1 Keynesyen Yaklaşımı Destekleyen Çalışmalar

Yazar(lar)	Yöntem/ Dönem	Ülke(ler)
Zengin (2000)	Var analizi/ 1987-1999	Türkiye
Akbostancı ve Tunç (2002)	Johansen Eştümleme Testi -ECM (hata düzeltme modeli)/ 1987-2001	Türkiye
Esen ve Bayrak (2012)	Johansen Eştümleme Testi -ECM (hata düzeltme modeli)/1975-2010	Türkiye
Bahtiyar ve Bakır (2011),	Regresyon analizi/ 1980- 2010	Türkiye
Ceylan ve Gürsoy (2011)	ECM/ 1989-2008	Türkiye
Erdoğan (2008)	Granger nedensellik/1950-2005	Türkiye
Ümit ve Yıldırım (2008)	Granger nedensellik/1987-2005	Türkiye
Uysal ve Topallı (2007)	Johansen eş bütünleşme-Granger Nedensellik /1974-2007	Türkiye
Gök ve Altay (2007)	Var analizi/ 1988-2005	Türkiye
Server ve Demir (2007)	Var analizi-Granger nedensellik/ 1987-2006	Türkiye
Günaydın (2004)	Toda-Yamamoto nedensellik / 1987-2003	Türkiye
Sulikova vd, (2014)	ECM- Granger Nedensellik Testi- Var analizi/ 1999-2011	Estonya, Litvanya
Magazino ve Forte (2013)	GMM yöntemi/ 1970-2010	33 Avrupa ülkesi
Kim ve Roubini (2008)	Var analizi/ 1973- 2004	ABD
Kim ve Kim (2006)	Wald Testi/ 1970-2003	Güney Kore
Baharumshah vd.(2006)	Toda Yamamoto/ 1976-2000	Tayland
Vamvoukas(1999)	Granger Nedensellik/ 1948-1994	Yunanistan

Pattichis (2004)	ECM- Regresyon analizi/1982-1987	Lübnan
Saleh vd.(2005)	ARDL(sınır testi yaklaşımı)/ 1970-2003	Sri Lanka
Zamanzadeh ve Mehrara(2011)	VECM/ 1959-2007	İran
Ratha(2011)	ARDL-ECM/ 1998-2009	Hindistan
Oskooee (1989)	EKK(en küçük kareler yöntemi)/ 1973-1985	ABD
Bagheri (2012)	Granger nedensellik/ 1971-2007	İran
Barışık ve Kesikoğlu (2010)	Panel nedensellik/ 1991-2007	Yükselen piyasa ekonomileri

Tablo 2 Ricardocu yaklaşımı destekleyen bazı çalışmalar

Yazar(lar)	Yöntem/ Dönem	Ülke(ler)
Şahin(2015)	Var analizi/ 1995-2013	Türkiye
Azapoğlu ve Direkçi (2015)	ECM- Granger nedensellik/ 1988-2013	Türkiye
Kılavuz ve Dumrul (2012)	ARDL/ 2006-2012	Türkiye
Başar ve Aksu(2009)	ARDL/ 1994-2008	Türkiye
Altunöz (2014)	ARDL/ 2000-2013	Türkiye
Bilgili ve Bilgili (1998)	Regresyon analizi/ 1975-1993	Türkiye, Singapur ve ABD
Kaufmann vd. (2002)	VECM/ 1976-1998	Avustralya
Üzümcü ve Kanca (2012)	EKK- Granger nedensellik/ 1980-2012	Türkiye
Özçalık ve Erataş(2014)	Panel eşbütünleşme- 1995-2010	Yükselen piyasa ekonomileri

Ayrıca Keynesyen ve Ricardocu görüşün her ikisinin de reddeden, bütçe açığı ve cari açık arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu ya da cari açıktan, bütçe açığına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığını ifade eden bazı çalışmalarda Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3 Diğer Bulgular

Yazar(lar)	Yöntem/ Dönem	Ülke(ler)	Sonuç
İyidoğan ve Erkam(2013)	Granger nedensellik/ 1987-2005	Türkiye	Cari açıktan, bütçe açığına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Utkulu (2003)	ECM/ 1950-2000	Türkiye	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik

			ilişkisi mevcuttur.
Ata ve Yücel(2003)	Granger nedensellik/ 1975-2002	Türkiye	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Aksu ve Başar (2005)	Var analizi/ 1989-2003	Türkiye	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Güriş ve Yılğör (2008)	Holtz Eaken-Newey ve Rosen testi/ 1990-2005	29 OECD ülkesi	Cari açıktan, bütçe açığına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Duman ve Belke (2011)	Granger nedensellik/ 1998-2011	Türkiye	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Yılmaz ve Akıncı (2012)	Granger Nedensellik/ 1980-2010	Türkiye	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Yılmaz (1993)	Granger Nedensellik/ 1987-1992	Türkiye	Cari açıktan, bütçe açığına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Asrafuzzaman vd. (2013)	Var analizi-Granger Nedensellik/ 1975-2012	Bangladeş	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Onafowora ve Owoye(2006)	Granger nedensellik-ECM/ 1970-2001	Nijerya	Cari açıktan, bütçe açığına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Alkswani (2001)	ECM-Granger nedensellik/ 1970-1999	Suudi Arabistan	Cari açıktan, bütçe açığına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Tufail vd. (2014)	Granger nedensellik/ 1972-2011	Pakistan	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Darrat (1988)	Granger nedensellik/ 1960-1984	ABD	Cari açık ile bütçe açığı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur.
---------------	-----------------------------------	-----	---

2. Teorik Çerçeve

Bütçe açığı ve cari açıklar arasındaki ilişki ana hatlarıyla Geleneksel görüş ve Ricardocu görüş çerçevesinde incelenmektedir. Keynesyen görüş olarak bilinen geleneksel görüşe göre bütçe açıkları, cari açığın nedeni olmaktadır. Bu ilişki iktisat yazınında çeşitli yaklaşımlar ile açıklanmaktadır.

2.1. Gelir-Harcama Yaklaşımı

Devletin uygulamış olduğu genişletici maliye politikası sebebiyle meydana gelen bütçe açığı, milli geliri çarpan etkisiyle arttırmaktadır. Gelirdeki bu artışta artışta yükselişe neden olmakta ve bu durum cari işlemler açığında artışa sebep olmaktadır. Geleneksel modelde tasarruflar faiz oranlarından bağımsız ancak gelire bağlı bir büyüklüktür. Bu durumda devletin vergi indirimi ya da kamu harcamalarını arttırması ulusal tasarrufu azaltmaktadır. Ekonomide dengeye ulaşılabilmesi için tasarruflardaki azalma kadar cari açık gerçekleşmektedir. Devletin genişletici maliye politikası yapması sebebiyle bireylerin harcanabilir gelirleri artar ve böylece bireylerin tüketimleri artarak, tasarruf azalmaktadır. Böylece aratan tüketimle beraber, tasarrufun azalması yatırımların karşılanamaması nedeniyle cari açık meydana gelmektedir (Şahin; 2015).

2.2. Mundell-Fleming yaklaşımı

Mundell-Fleming yaklaşımında para piyasasında ve ödemeler bilançosunda eş anlı dengenin sağlanması durumunda ekonomi dengededir görüşünü ileri sürmektedir (Dücan, 2008: 51). Mundell - Fleming yaptığı çalışmada genişletici maliye politikası uygulandığında bütçe açığı meydana gelmektedir. Bütçe açığı meydana geldikten sonra tüketim harcamaları artar ve ithal mallara yönelim olmaktadır. Bu durumda ticaret açığı meydana gelmektedir (Saleh, Nair, Agalewatt, 2005: 228-229). Esnek döviz kuru varsayımının geçerli olduğu küçük açık bir ekonomide, bütçe açıkları sonucu ortaya çıkan ulusal tasarruftaki düşüş reel faiz oranlarını yükseltmektedir. Diğer yandan yatırımlar azalmakta ve ekonomiye sermaye girişini arttırmaktadır. Dolayısıyla ulusal para değeri kazanmaktadır ve cari açık artmaktadır.

Ricardocu yaklaşım ise bütçe açıklarındaki artış cari açığa sebep olmaz görüşünü savunmaktadır. Bu görüşün teorik temelini anlamak için, Krugman ve Obstfeld (2006) tarafından ortaya konan ulusal tasarrufların (S) tanımından yola çıkılırsa;

$$S = (Y - T - C) + (T - G) \quad (1)$$

Burada;

- ✓ (Y-T-C) terimi özel tasarruflarını,
- ✓ (T-G) kamu tasarruflarını göstermektedir.

Özel ve kamu tasarrufu tanımları milli gelir özdeşliğinde yerine konularak (2) eşitliği elde edilmektedir.

$$(S_p - I_p) + (T - G) = NX \quad (2)$$

Buna göre, denklem (2)'de;

- ✓ (Sp-İp) ile özel sektör dengesi,
- ✓ (T-G) kamu kesimi dengesi,
- ✓ NX ise cari işlemler dengesi temsil edilmektedir.

Denklem (2)'ye göre; kamu tasarruflarındaki azalışın, özel tasarruflardaki artışla dengelenmesiyle Ricardocu yaklaşımın görüşü ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Keynesyen yaklaşımın hipotezine karşıt bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bütçe açığının cari açık üzerinde bir etkisi olmamaktadır. Ricardocu yaklaşım, cari dönemde ileri görüşlü bireylerin, vergi indirimleri sebebiyle oluşan bütçe açığının borçlanmayla karşılanmasıyla, gelecekteki vergi oranlarının artacağını düşünmektedir. Bireyler bu görüşünden dolayı gelirlerindeki artış sonucu, tüketim yerine tasarruflarını arttırmaktadırlar. Keynesyen yaklaşımın savunduğu ikiz açık hipotezinin aksine; bütçe açığındaki artış, cari açık üzerinde bir etki yaratmamaktadır (İyidoğan ve Erkam; 2013).

3.Model ve Yöntem

Bu çalışmada Türkiye için bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasındaki ilişkiyi analiz etmek için Alkswani ve Vyshnyak'ın çalışmalarında kullandıkları yöntem kullanılmaktadır. Modelin bağımlı değişkeni cari işlemler dengesi, bağımsız değişken ise bütçe dengesidir. Serilerin logaritmaları alınarak çalışılmaktadır. Model eşitlik (3) gösterilmektedir.

$$(LCA)_i = \alpha_i + \beta(LBA)_i + u_i \quad (3)$$

Tablo 4. Değişkenlerin Gösterilmesi

Sembol	Açıklama	Kaynak/ Dönem
LCA	Log(Cari İşlemler Dengesi/GSYİH)	Dünya Bankası/ 1980-2017
LBA	Log(Bütçe Dengesi/GSYİH)	Bümko/ 1980-2017

Öncelikle serilerin durağanlık analizleri Augmented Dickey-Fuller(1979,1981) birim kök testi ve Kwiatkowski, Phillips, Schmidt ve Shin (1992) testi ile yapılmaktadır. Ardından Toda-Yamamoto nedensellik testi kullanılarak bütçe açıkları ve cari işlem açıkları arasındaki ilişkinin yönü tespit edilmeye çalışılacaktır.

4.Analiz

LCA değişkeni cari açığı, LBA değişkeni ise bütçe açığını temsil etmektedir. Değişkenlerin logaritmaları alınarak birim kök analizi yapılmıştır. Ho hipotezinin seri durağan değildir (veya seri birim kök içermektedir) şeklinde kurulduğu ADF birim kök testleri sonucunda, LCA değişkeninin seviyede sabitli ve sabitli-trendli modelde durağan olduğu; BA değişkeninin ise birinci farkında durağan hale geldiği gözlenmektedir.ADF testinde gecikme sayısını belirlemede Schwarz Bilgi Kriteri kullanılmıştır.

Tablo 5. ADF Birim Kök Testi

	Seviye			Birinci fark		
	Sabitli	Sabit ve Trendli	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli	Sabit ve Trendli	Sabitsiz ve Trendsiz
LCA	-4.300629*** (0.0016)	-5.143755*** (0.0009)	-1.076574 (0.2495)	-7.521944*** (0.0000)	-7.481867*** (0.0000)	-7.624627*** (0.0000)
LBA	-2.272792 (0.1857)	-2.219016 (0.4656)	-0.522990 (0.4833)	-5.743958*** (0.0000)	-5.690856*** (0.0002)	-5.828037*** (0.0000)
Kritik değerler						
% 1	-3.621023	-4.226815	-2.632688	-3.626784	-4.234972	-2.630762
% 5	-2.943427	-3.536601	-1.950687	-2.945842	-3.540328	-1.950394
% 10	-2.610263	-3.200320	-1.611059	-2.611531	-3.202445	-1.611202

(), içindeki değerler prob. istatistikleridir; ***, %1 anlamlılık seviyesinde Ho hipotezinin reddedildiğini gösterir.

KPSS testinde diğer birim kök testlerinden farklı olarak temel hipotez birim kök yok şeklindedir. ADF testi temel hipotezinde, serinin durağan olduğu alternatif hipotezine karşı, birim köklü olduğu ileri sürülmektedir. ADF testine göre LCA değişkeni birinci farkta durağandır ancak LCA değişkeninin seviyede durağan olduğu tespit edilmiştir. Kontrol amaçlı LCA değişkeni için KPSS testi yapılmış ve sonuç doğrulanmıştır. KPSS testinde Bandwith değeri için Newey-West using Bartlett Kernell kullanılmıştır.

Tablo 6. KPSS Birim Kök Testi

	Seviye		Birinci fark	
	Sabitli	Sabit ve Trendli	Sabitli	Sabit ve Trendli
LCA	0.437036***	0.131351***	0.304509	0.293540
Kritik Değerler				
% 1	0.739000	0.216000	0.739000	0.216000
% 5	0.463000	0.146000	0.463000	0.146000
% 10	0.347000	0.119000	0.347000	0.119000

*, %1 anlamlılık seviyesinde Ho hipotezinin reddedilemediğini gösterir.

Ancak son yıllarda temel ve alternatif hipotez arasındaki ayırmda Dickey-Fuller birim kök testlerinin gücünün zayıf olduğunu gösteren deliller sunulmuştur. Zaman serisi verilerinin durağanlığının tespiti için, birim kök alternatif hipotezine karşı durağanlık temel hipotezi biçimindeki testlerin daha uygun olduğu ileri sürülmektedir.(Sukar, Hasan; 2001)

Farklı durağanlık testleri yapmak, birim kök varlığının tespiti için tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. ADF ve KPSS testlerinin boş hipotezinin farklı kurulması, elde edilen sonucu güçlendirmektedir. Kwiatkowski, Phillips, Schmidt ve Shin (1992), birim kök ve durağanlık üzerinden kurulan testlerin birbirlerinin tamamlayıcısı olduklarını ifade etmektedirler.

Tablo 7. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Nedenselliğin Yönü	Gecikme Uzunluğu	Test İstatistiği	Olasılık Değeri	Sonuç
CA→BA	1	0.441209	0.5065	Cari açık, bütçe açığının nedeni değildir.
BA→CA	1	0.033925	0.8539	Bütçe açığı, Cari açığın nedeni değildir.

Durağanlık analizi, nedensellik testleri yapabilmek için bir ayrışım noktasıdır. Eğer seriler aynı mertebeden durağan ise, aralarında kointegrasyon ilişkisi aranabilmektedir. Eğer eşbütünleşme ilişkisi gözlenmiyor ise, serilerin durağan olduğu mertebede nedensellik ilişkisi araştırılabilir. (Altınay ve Karagöl, 2005) Diğer taraftan, seriler arasında ilişkilerin, durağanlık ve eşbütünleşme bilgilerinin ne olduğuna bakılmaksızın gözlemlenebileceği modellerde mevcuttur. Toda-Yamamoto nedensellik analizi kullanışlı bir yöntem olarak sıkça kullanılmaktadır.

ADF ve KPSS testlerinden, analizdeki serilerin aynı dereceden durağan olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle Granger nedensellik analizi yapılamamaktadır. Çünkü Granger(1988) tarafından geliştirilen dinamik Granger nedensellik testi vektör hata düzeltme modeli çerçevesinde durağan olmayan seriler arasındaki nedensellik ilişkisinin analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak Toda ve Yamamoto (1995) tarafından geliştirilen yöntem, aynı dereceden veya farklı dereceden bütünleşik seriler için, eşbütünleşme ilişkisinin varlığına ihtiyaç duyulmaksızın, nedenselliğin analiz edilmesine olanak tanımaktadır (Büyükakın vd., 2009: 111). Dolayısıyla bu durumda, nedensellik literatürüne bakıldığında, Toda-Yamamoto nedensellik testi yapılması uygun görülmektedir. Bu nedensellik analizinde uygun gecikme uzunluğu 1 olarak belirlenmekte ve nedensellik ilişkisi test edilmektedir. Toda-Yamamoto tarafından geliştirilen modifiye edilmiş Wald testi (MWALD) testi standart asimptotik dağılıma dayalı olması ve herhangi bir ön test gerektirmemesi nedeniyle uygulanabilirliği yüksek bir testtir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

1980’li yıllardan itibaren serbestleşme hareketlerinin dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de etkileri görülmektedir. Serbestleşme ile birlikte artan dış ticaret, cari işlemler dengesinin önemini ortaya koymaktadır. Cari açığının fazlalığı ülkeler için önemli bir sorun haline gelmektedir ve cari açığın en aza indirilebilmesi ülkeler açısından ciddi önem arz etmektedir. Bu çalışmada Türkiye için bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasındaki ilişkinin araştırılmıştır. Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında bu değişkenler arasındaki ilişkinin ne yönde olduğu hakkında bir ortak konsensüs bulunmamaktadır. Çalışmada Keynesyen ve Ricardocu yaklaşımlar çerçevesinde incelemeler yapılmaktadır. Nedensellik analizi için Toda-Yamamoto testi tercih edilmiş ve ilgili dönemde cari açık ve bütçe açığı arasında bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Bütçe açığının, cari açığın nedeni olmaması, Keynesyen görüşün reddine Ricardocu görüşün ise geçerliliğini işaret etmektedir. Bu sonuç, Şahin(2015), Azapoğlu ve

Direkçi (2015), Kılavuz ve Dumrul (2012), Başar ve Aksu(2009), Altunöz (2014), Bilgili ve Bilgili (1998), Kaufmann vd. (2002), Üzümcü ve Kanca (2012), Özçalık ve Erataş(2014) çalışmalarıyla benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuç gelişmekte ülke olan Türkiye için, ulusal tasarruf ve yatırım arasındaki farkı oluşturan dış ticaret denkleğinin geçerli olmayacağına işaret etmektedir. Ayrıca çalışmada incelenen dönemde cari açıkların kaynağının özel kesimin tasarruf eksikliği olabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin enerji ithalatı gibi önemli bağımlılığı olan konularda önlem alması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Cari açığın azaltılması için uzun vedeli sermaye akımlarını yurtiçine çekilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbostancı, E. ve Tunç, G.İ. (2002). Turkish Twin Deficits: An Error Correction Model of Trade Balance. ERC Working Papers in Economics, 1(6), 1-18.
- Akbostancı, E., ve Tunç, G.İ. (2002), "Turkish Twin Deficits: An Error Correction Model of Trade Balance",
- Aksu, H. ve Başar, S. (2005). İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye Açısından Araştırılması. İktisat İşletme ve Finans, 20 (234): 109-114
- Aksu, H. ve Başar, S. (2009). Türkiye İçin İkiz Açıklar Hipotezi'nin Tahmini: Bir Sınır Testi Yaklaşımı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64 (4): 1-14.
- Alkswani, A. M. (2000); "The Twin Deficit Phenomenon in Petroleum Economy: Evidence from Saudi Arabia", Seventh Annual Conference, Economic Research Forum, Amman.
- Altı çizililer literatür taramasında var istersek çıkarırız.
- Altınay, Galip ve Karagöl, Erdal; (2005), "Electricity Consumption and Economic Growth: Evidence From Turkey", Energy Economics, 27, ss. 849-856.
- Altunöz, Utku (2014), "İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliği Sınır Yöntemiyle Sınanması: Türkiye Örneği". Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(17), 426-446.
- Anoruo, E. ve Ramchander, S. (1998). Current Account and Fiscal Deficits: Evidence From Five Developing Economies of Asia. Journal of Asian Economics, 9(3), 487-501.
- Arize, A.C. ve Malindretos, J. (2008). Dynamic Linkages and Granger Causality Between Trade and Budget Deficits: Evidence from Africa. African Journal of Accounting, Economics, Finance and Banking Research, 2(2), 1-19.
- Asrafuzzaman, A. Roy, A. ve Gupta, S. D. (2013). An Empirical Investigation of Budget and Trade Deficits: The Case of Bangladesh. International Journal of Economics and Financial Issues, 3 (3), 570-579
- Ata, A. Y. ve Yücel, F., (2003), "Eş Bütünleşme ve Nedensellik Testleri Altında İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Uygulaması", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt:12, sayı: 12, ss. 97-110.
- Azapoğlu, M. ve Direkçi, T.B. (2015). İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Uygulaması 1998-2013. Journal of Academic Researches and Studies, Volume 7 - Number 12 – May 2015.

- Bagheri, F., Pirae, K. ve Keshtkaran, S. (2012), “Testing for Twin Deficits and Ricardian Equivalence Hypotheses: Evidence from Iran”, *Journal of Social and Development Sciences*, 3(3), pp. 77-84.
- Baharumşah, A. Evan L. ve Ahmad M. K. (2006). Testing Twin Deficits Hypothesis Using VARs and Variance Decomposition. *Journal of The Asia Pacific Economy*, 11(3), 331354
- Bahtiyar, G. ve Bakır, H. (2011). Türkiye’de İkiz Açık Hipotezi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, No 2, 2011 Issn: 1309-8020 (Online) 79
- Barışık, S. ve Kesikoğlu, F., (2006). Türkiye’de Bütçe Açıklarının Temel Makroekonomik Değişkenler Üzerine Etkisi (1987-2003 VAR, Etki Tepki Analizi, Varyans Ayırıştırması)”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61 (4): 59-82
- Bayrak, M. ve Esen Ö. (2012). Bütçe Açıklarının Cari İşlemler Dengesi Üzerine Etkileri: İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Ekonomik Yaklaşım* 2012; 23(82): 23-49 doi: 10.5455/ey.20001.
- Bilgili, E., Bilgili F. (1998), “Bütçe Açığının Cari İşlemler Dengesi Üzerindeki Etkileri: Teori ve Uygulama”, *İktisat İşletme ve Finans*.
- Büyükkakın, Figen, Hilal Bozkurt ve Vedat Cengiz (2009). “Türkiye’de Parasal Aktarımın Faiz Kanalıyla Granger Nedensellik ve Toda-Yamamoto Yöntemleri ile Analizi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33: 101-118.
- Darrat, D. A. (1988), “Have Large Budget Deficit Coupled Rising Trade Deficit?”, *Southern Economic Journal*, 54 (4), pp. 879–887
- Diboğlu, S. (1997), “Accounting for US Current Account Deficits: An Empirical Investigation”, *Applied Economics*, Vol: 29 (6), pp. 787-793.
- Dickey D.A.ve Fuller W. A. (1981), “Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root”, *Econometrica*, 49(4), ss.1057 1072.
- Dickey, D.A.ve Fuller W.A. (1979), “Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series With a Unit Root”, *Journal of the American Statistical Association*, 74, 366, ss.427 431.
- Duman, K. ve Belke, M. (2011), “Türkiye’de Bütçe Açığı ile Cari Açık Arasındaki İlişkinin VAR Analizi ile İncelenmesi (1998–2011)”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Cilt: 48, Sayı: 562, ss. 53-68.
- Dücan, Engin (2008), Türkiye Ekonomisinde Tasarruf- Yatırım Dengesizlikleri ve Üçüz Açıklar Sorunu, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- Enders, W. ve Lee, B. S. (1990). Current Account and Budget Deficits: Twins or Distant Cousins. *The Review of Economics and Statistics*, 72, 373-381.
- Erdinç, Z. (2008). İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye’de 1950-2005 Yılları Arasında Eşbütünleşme Analizi ve Granger Nedensellik Testi ile İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 209-222.

- Granger, Clive W. J. (1988). "Some Recent Developments in the Concept of Causality". *Journal of Econometrics*, 39: 199-211.
- Günaydın, İ. (2004). Bütçe ve Ticaret Açıkları Arasındaki İlişki: Türkiye Uygulaması. *Ekonomik Yaklaşım*, 15 (52- 53): 143-159.
- Güriş, S. ve Yılgör, M. (2008), "OECD Ülkelerinde Bütçe Açıkları ve Dış Ticaret Açıkları Arasındaki İlişki: Panel Veri ile Nedensellik Analizi", *Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt XXV, Sayı 2, ss.773.
- Gürsoy, B. ve Ceylani, C. (2011). The Twin Deficits Phenomenon: Evidence from Turkey. *China-USA Business Review*, 10 (8): 636-642.
- Gürsoy, B. ve Ceylani, C. (2011). The Twin Deficits Phenomenon: Evidence from Turkey. *China-USA Business Review*, 10 (8): 636-642.
- İyidoğan, P. V. Ve Erkam, S. (2013); İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye İçin Ampirik Bir İnceleme (1987-2005), *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 39-48
- Kaufmann, S. Scharler, J. ve Winckler, G. (2002). The Austrian Current Account: Driven by Twin Deficits or by Intertemporal Expenditure Allocation. *Empirical Economics* 27, 52942.
- Kaya, M. (2016), "Türkiye’de Cari Açık Sorunu ve Nedenleri", *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(10), ss.51-75
- Kılavuz, E. ve Dumrul, Y. (2012). İkiz Açıklar Hipotezinin Geçerliliği: Teori ve Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (3-4): 239-258
- Kim, C.H. ve Kim, D. (2006). Does Korea have twin deficits. *Applied Economics Letters*, 13, 675–680
- Kim, S. ve Roubini N. (2008). Twin deficit or twin divergence? Fiscal policy, current account, and real exchange rate in the U.S. *Journal of International Economics*, 74(2), 362–383.
- Kouassi, E., Mougoue, M. ve Kymn, K. O. (2004), Causality Tests of the Relationship Between the Twin Deficits , *Empirical Economics*, 29, pp. 503-525.
- Kwiatkowski, D., Phillips, P.C.B., Schmidt, P. ve Shin, Y. (1992), "Testing The Null Hypothesis of Stationarity Against the Alternative of a Unit Root: How Sure Are We That The Economic Time Series Have a Unit Root?", *Journal of Econometrics*, 54: 159 178.
- Mukhtar, T. Zakaria, M. ve Ahmed, M. (2007). An Empirical Investigation for the Twin Deficit Hypothesis in Pakistan. *Journal of Economic Cooperation*, 28(4), pp. 63-80.
- Nickel, C. ve Tudyka A. (2013). Fiscal Stimulus in Times of High Debt Reconsidering Multipliers and Twin deficits. *European Central Bank Working Paper Series*, NO 1513
- Onafowora, O.A. ve Owoye, O. (2006). An Empirical Investigation of Budget and Trade Deficits: The Case of Nigeria. *The Journal Of Develoing Areas*, Vol:39, No:2, 153-174.
- Oskooee, B. M. (1989), "Effects of The U.S. Government Budget on its Current Account: An Empirical Inquiry", *Quarterly Review of Economics and Business*, 29 (4), pp. 76-91.

- Özçelik, M., Erataş, F. (2014), İkiz Açıklar Hipotezinin Geçerliliği: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Bir Örnek, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi – Sayı:22, sf, 136-151
- Özmen, M. ve Biçer, B. (2015); Türkiye İçin İkiz Açıkların Ekonometrik Analizi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 2, 279-29.
- Pattichis, Charalambos (2004), “Budget and Trade Deficits in Lebanon”, Applied Economics Letters, 11, 105-108.
- Phillips, P.C. B ve Perron, P. (1988), “Testing for a Unit Root in Time Series Regression”, Biometrika, 75(2), ss.335 346.
- Ratha, A. (2011), Twin Deficits or Distant Cousins? Evidence from India. Economics Faculty Working Papers. Paper 5, http://repository.stcloudstate.edu/econ_wps/5, (10.04.2015).
- Saleh, A. S., M. Nair, T. Agalewatte. (2005), The Twin Deficits Problem in Srilanka: An Econometric Analysis, South Economic Journal, 6(2), sf, .222-239.
- Saleh, S., Nair, M., ve Agalewatte, T., (2005), The Twin Deficits Problem in Srilanka: An Econometric Analysis, South Economic Journal, 6(2), sf, .222-239.
- Salvatore, D. (2006). Twin Deficits in the G-7 Countries and Global Structural Imbalances. Journal of Policy Modeling, 28 (6), 701-712.
- Sever, E. ve Demir, M. (2007). Türkiye’de Bütçe Açığı ile Cari Açık Arasındaki İlişkilerin Var Analizi ile İncelenmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2 (1): 47-63.
- Sukar, A. Ve Hassan, S. (2001). “US exports and time varying volatility of real Exchange rate”, Global Finance Journal, 21, p. 109-119
- Sulikova, V. Sinicokva, M. ve Horvath, D. (2014). Twin Deficits in Small Open Baltic Economies, Panoeconomicus, , 2, pp. 227-239 Received: 15 June 2012; Accepted: 27 August 2013.
- Şahin, D. (2015), İkiz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Örneği (1995-2013), Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 22, 1
- Toda, Hiro Y. and Taku Yamamoto (1995). “Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes”. 66: 225–250.
- Tufail, M. K. , Anwar, S., Hassan, S. Ve Abbas, K. (2014). Effect of Budget Deficit on Trade Deficit in Pakistan (A Time Series Analysis), Journal of Finance and Economics, 2(5), 145-148
- Utkulu, Utkulu (2003), “Türkiye’de Bütçe Açıkları ve Dış Ticaret Açıkları Gerçekten İkiz mi? Koentegrasyon ve Nedensellik Bulguları”. Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi, 18(1), 45–61.
- Uysal, D. ve Topallı, N. (2007). İkiz Açık Hipotezi: Türkiye. S.Ü. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 10 (12): 201-213.
- Ümit, A. Ö. ve Yıldırım, K. (2008). İkiz Açıklar Hipotezi: Türkiye Analizi. İktisat İşletme ve Finans, 23(267), 116-132.

- Üzümcü, A. ve Kanca O. C. (2012). İkiz Açık Hipotezi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama (19802012). İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi İdari Bilimler, ISSN: 21470936 Cilt. 2, Say. 1, 2013, 17-42.
- Vamvoukas, G. A. (1999), “The Twin Deficits Phenomenon: Evidence from Greece”, Applied Economics, 31, 1093-1100.
- Vyshnyak, O. (2000); “Twin Deficits Hypothesis: The case of Ukraine” <http://eerc.kiev.ua/research/matheses/2000/pdf/Vyshnyak.pdf>
- Yılmaz, A. (1993), İkiz Açıklar Hipotezinin Türkiye Örneğine Uygulanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, SBE, Ankara.
- Yılmaz, Ö. ve Akıncı, M. (2012), “Türkiye’de Cari Açıkların Belirleyicileri: Bir Zaman Serisi Analizi”, TİSK Akademi, 7 (14), ss. 54-83.
- Zamanzadeh, A., Mehrara, M. (2011), “Testing Twin Deficits Hypothesis in Iran”, Interdisciplinary Journal of Research in Business, 1(9), sf, 07-11.
- Zengin, Ahmet (2000), “The Twin Deficits Hypothesis (The Turkish Case)”, First International Joint Symposium On Business Administration, Gökçeada-Çanakkale.